

Література:

1. Грибіненко О.М. Сутність та шляхи забезпечення економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. № 22-1, с. 98–100.
2. Визначення стратегічних орієнтирів рівня економічної безпеки України: аналіз. зап. / Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1501/>
3. Дячков Д. В., Потапюк І. П., Капран І. В. Економічна безпека в системі стратегічного управління підприємством. *Економіка і суспільство*. 2021. № 24. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/173/166>
4. Зуб В. В. Інституційно-правове забезпечення економічної безпеки в Україні : дис. ... д-ра. філософії в галузі знань 08 "Право" : спец.: 081 – Право / В. В. Зуб ; наук. керівник Д. С. Бойчук ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, М-во освіти і науки України. – Харків, 2024. – 225 с.
5. Офіційний портал Верховної Ради України. Проект Закону України “Про основи запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями.” <https://share.google/FtvugFA7D6Adv2fZc>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-1-35>

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ОБОРОНА ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Куценко І. В.

начальник

*Навчальний центр Морської охорони
Державної прикордонної служби України
м. Ізмаїл, Україна*

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України питання забезпечення національної безпеки набуває ключового значення для функціонування держави, збереження її суверенітету та територіальної цілісності. Сучасне безпекове середовище характеризується високим рівнем динамічності, гібридністю загроз та їх комплексним характером, що зумовлює необхідність формування ефективної, багатовимірної системи протидії. Структура національної безпеки охоплює військову, державну, економічну, інформаційну, екологічну та соціально-гуманітарну складові, які перебувають у тісному взаємозв'язку [1, ст. 3].

До основних зовнішніх загроз належать збройна агресія, гібридна війна, кіберзагрози та економічний тиск. Внутрішні загрози включають корупцію, політичну нестабільність, економічну вразливість і демографічні проблеми. Сукупність цих факторів значно ускладнює процес забезпечення безпеки та потребує комплексного реагування [2, с. 45–52]. Одним із ключових шляхів є вдосконалення нормативно-правової бази, адаптація законодавства до сучасних умов воєнного стану та гармонізація його з європейськими та євроатлантичними стандартами.

Важливе значення має системне реформування сектору безпеки і оборони, де впровадження стандартів НАТО є необхідною умовою ефективного протистояння сучасним загрозам. Трансформація за стандартами Альянсу виходить за межі суто військово-технічного переоснащення; вона вимагає докорінних змін у підходах до організаційного лідерства, управління змінами та освітньої методології [4, с. 33–40]. Сучасна парадигма вимагає оновлення методології підготовки академічних лекцій та впровадження лідерських курсів, що базуються на стандартах НАТО, акцентуючи увагу на розвитку ініціативи на місцях (Mission Command) та управлінні енергією команди в умовах бойового стресу.

Окреме стратегічне значення в архітектурі національної безпеки відіграє Державна прикордонна служба України (ДПСУ), і зокрема її морський компонент. Відповідно до Концепції розвитку Морської охорони ДПСУ, пріоритетним завданням є нарощування спроможностей для захисту суверенних прав України у виключній (морській) економічній зоні, протидії морським диверсіям та забезпечення безпеки судноплавства. Стратегія розвитку до 2030 року передбачає поетапне оновлення корабельно-катерного складу, відновлення та модернізацію системи висвітлення надводної обстановки, а також досягнення повної оперативної взаємосумісності з Військово-Морськими Силами ЗСУ та морськими підрозділами країн-членів НАТО [6].

Ефективність функціонування прикордонного відомства також безпосередньо залежить від надійності сухопутних рубежів. Це актуалізує питання науково обґрунтованого інженерно-технічного облаштування кордону. Критично важливою є розробка чіткої методології обробки розрахунків для утримання прикордонної інженерної інфраструктури [3, с. 12–18]. Лише математична точність у плануванні життєвого циклу інженерних споруд, мінно-вибухових загороджень та систем спостереження здатна забезпечити раціональне використання ресурсів та максимальну стійкість ліній оборони.

Не менш важливою складовою національної безпеки є соціально-гуманітарне забезпечення сектору оборони. В умовах тривалих бойових дій виникає гостра потреба у розробці довгострокових планів професійної адаптації та реінтеграції військовослужбовців з бойовим досвідом, які

отримали поранення. Залучення таких фахівців до роботи в закладах вищої освіти після проходження Військово-лікарської комісії (ВЛК) є потужним кроком до збереження кадрового потенціалу та передачі унікального досвіду. Цей процес реінтеграції повинен супроводжуватися впровадженням індивідуалізованих систем оцінювання, зокрема розробкою програм заміни стандартних фізичних вправ залежно від реального фізичного стану та наявних травм військовослужбовців або здобувачів вищої освіти.

Економічна безпека виступає фундаментом національної безпеки. Стабільність фінансової системи, розвиток стратегічних галузей економіки, енергетична незалежність та розбудова оборонно-промислового комплексу сприяють технологічній незалежності держави [5]. Водночас особливу роль відіграє інформаційна та кібербезпека: захист інформаційного простору, протидія дезінформації та кіберзагрозам вимагають розвитку потужної системи стратегічних комунікацій.

Таким чином, забезпечення національної безпеки України є складним багаторівневим процесом, що потребує системного підходу, координації дій усіх органів державної влади та активної міжнародної підтримки. Інтеграція стандартів НАТО в управлінську та освітню сферу, розбудова Морської охорони ДПСУ, математично вивірений підхід до утримання інженерної інфраструктури та глибока соціально-гуманітарна реінтеграція ветеранів є тими ключовими засобами, які дозволять ефективно протидіяти сучасним загрозам і забезпечити сталий розвиток держави.

Література:

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 23.04.2026).
2. Турченко О. Г., Груценко Ю. І. Національна безпека і державна безпека: поліваріантність визначення та співвідношення. Правничий часопис Донецького національного університету. 2023. № 2. С. 45–52.
3. Таран Є. І. Поняття та сутність національної безпеки як категорії державного управління. Публічне управління та соціальна робота. 2025. № 1. С. 12–18.
4. Мокляк С. П., Смолянчук В. Ф. Національна безпека України: історичні витоки та пріоритети сьогодення. Military Strategy and Technology. 2025. № 1. С. 33–40.
5. Поняття та правове забезпечення національної безпеки України. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua> (дата звернення: 23.04.2026).
6. Розвиток морської охорони : Офіційний вебсайт Державної прикордонної служби України. URL: <https://dpsu.gov.ua/uk/maritime-border-guard-development/> (дата звернення: 23.04.2026).